

POLITIKE
EUROPSKE UNIJE

Tržišno natjecanje

Poboljšanje
funkcioniranja
tržišta

Politika tržišnog natjecanja EU-a osigurava ravnopravno i pošteno natjecanje tvrtki na europskom unutarnjem tržištu.

POLITIKE EUROPSKE UNIJE

Ova publikacija dio je serije kojom se objašnjava što EU poduzima u različitim područjima politika, zašto je uključen u ta područja i koji su rezultati.

Publikacije možete pronaći na internetskim stranicama:

http://europa.eu/pol/index_en.htm

<http://europa.eu/!wT73dg>

Kako funkcionira Europska unija
Europa u 12 lekcija
Europa 2020.: Europska strategija rasta
Osnivači EU-a

Bankarstvo i financije
Borba EU-a protiv prijevara i korupcije
Carine
Digitalna agenda za Europu
Ekonomska i monetarna unija i euro
Energija
Granice i sigurnost
Humanitarna pomoć i civilna zaštita
Istraživanje i inovacije
Javno zdravstvo
Klimatska akcija
Kultura i audiovizualna djelatnost
Međunarodna suradnja i razvoj
Migracije i azil
Obrazovanje, osposobljavanje, mladi i sport
Okoliš
Oporezivanje
Poduzetništvo
Poljoprivreda
Pomorstvo i ribarstvo
Potrošači
Pravosuđe, građanstvo, temeljna prava
Promet
Proračun
Proširenje
Razvoj i suradnja
Regionalna politika
Sigurnost hrane
Trgovina
Tržišno natjecanje ✘
Unutarnje tržište
Vanjski poslovi i sigurnosna politika
Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje

SADRŽAJ

Zašto nam je potrebna europska politika tržišnog natjecanja?	3
O čemu je riječ u europskoj politici tržišnog natjecanja?	4
Antitrustovi	5
Državna potpora	7
Spajanja poduzeća	8
Liberalizacija	9
Kako uložiti žalbu?	11
Izgledi za budućnost	12
Više o temi	12

Politike Europske unije: Tržišno natjecanje

Europska komisija
Glavna uprava za komunikaciju
Informiranje građana
1049 Brussels
BELGIJA

Rukopis ažuriran u studenome 2014.

Naslovnica i slika na stranici 2.:
© — iStockphoto/dswebb

16 str. — 21 x 29,7 cm
ISBN: 978-92-79-41492-3
doi10.2775/31433

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2014.

© Europska unija, 2014.

Umnožavanje je dopušteno. Za svaku uporabu ili umnožavanje pojedinačnih fotografija dopuštenje treba zatražiti izravno od nositelja autorskih prava.

Zašto nam je potrebna europska politika tržišnog natjecanja?

Politika tržišnog natjecanja Europske unije predstavlja važan dio rada EU-a još otkad je spomenuta u Rimskom ugovoru iz 1957. Ugovorom je uspostavljen „sustav kojim se osigurava da tržišno natjecanje na zajedničkom tržištu nije narušeno”. Cilj je stvoriti skup dobro razvijenih i učinkovitih pravila tržišnog natjecanja da bi se osiguralo pravilno funkcioniranje europskog tržišta i da bi se potrošači mogli koristiti prednostima sustava slobodnog tržišta.

Politika tržišnog natjecanja temelji se na primjeni pravila za osiguravanje poštenog međusobnog natjecanja tvrtki. Ona potiče poduzetnost i učinkovitost, pruža potrošačima širi izbor i pomaže u smanjenju cijena i poboljšanju kvalitete. To su razlozi zbog kojih se EU bori protiv netržišnog ponašanja, nadzire spajanja poduzeća i dodjelu državne potpore te potiče liberalizaciju.

Niske cijene za sve: Najjednostavniji način na koji neka tvrtka može steći visok udjel na tržištu jest da ponudi bolju cijenu. Na konkurentnom tržištu cijene se spuštaju. No, to nije jedina prednost za potrošače – kada postoji veći broj ljudi koji si može priuštiti kupnju proizvoda, tvrtke su potaknute na proizvodnju, a gospodarstvo u cjelini se poboljšava.

Bolja kvaliteta: Natjecanje potiče tvrtke i na poboljšanje kvalitete robe i usluga koje prodaju, i to s ciljem privlačenja većeg broja kupaca i povećanja tržišnog udjela. Kvaliteta može imati različita značenja: proizvodi koji traju dulje ili funkcioniraju bolje, zatim bolja potpora nakon prodaje odnosno tehnička pomoć ili jednostavnije i bolje usluge.

Više izbora: Na konkurentnom tržištu tvrtke će pokušati svoje proizvode učiniti drugačijim od drugih. To rezultira većom mogućnošću izbora pa korisnici mogu odabrati proizvod koji nudi dobar omjer cijene i kvalitete.

Inovacije: Da bi se taj izbor omogućio i da bi se proizvodili bolji proizvodi, tvrtke trebaju biti inovativne u svojim konceptima proizvoda, dizajnu, tehnikama proizvodnje, uslugama i dr.

Bolji natjecatelji na globalnim tržištima: Natjecanje unutar EU-a pomaže jačanju europskih tvrtki i na prostorima izvan EU-a kao i održanju njihovog položaja u globalnoj konkurenciji.

Tržišno natjecanje: važna tema za cijelu Europu

Ponekad se kršenje pravila tržišnog natjecanja dogodi u samo jednoj zemlji pa se tim slučajem obično bavi nacionalno tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja (NCA). No, zbog rasta unutarnjeg tržišta i globalizacije, posljedice nezakonitog ponašanja, kao što je vođenje kartela, često se osjećaju u mnogim zemljama diljem Europske unije i šire. Europska komisija često je primjereno tijelo za rješavanje slučajeva koji prelaze granice EU-a. Komisija ima moć ne samo istražiti, nego i nametnuti obvezujuće odluke i znatne novčane kazne.

Godine 1962. Komisiji su dane ovlasti da istražuje moguća nekonkurentna ponašanja, a 1990. dobila je i nadležnost nad velikim spajanjima. Komisija provodi pravila tržišnog natjecanja EU-a zajedno s nacionalnim tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja zemalja EU-a.

Sve države članice EU-a ustrojile su tijela koja su ovlaštena da provode zakon o tržišnom natjecanju EU-a te su po pitanju ovlasti izjednačena s Europskom komisijom. Nacionalna tijela za zaštitu tržišnog natjecanja od 2007. primijenila su pravila tržišnog natjecanja EU-a u gotovo 570 predmeta.

Ta tijela i Europska komisija razmjenjuju informacije o provedbi pravila tržišnog natjecanja EU-a putem Europske mreže tijela za tržišno natjecanje (EMTTN). Ta mreža olakšava određivanje tijela koje bi se trebalo baviti pojedinim pitanjima te drugih tijela koja bi trebala pružiti pomoć. Mreža pridonosi osiguranju djelotvorne i dosljedne primjene pravila tržišnog natjecanja EU-a. Putem EMTTN-a, tijela nadležna za tržišno natjecanje međusobno se informiraju o predloženim odlukama i primaju na znanje komentare drugih takvih tijela. Na taj način ujedinjavaju iskustva i prepoznaju najbolje prakse.

Tijela za zaštitu tržišnog natjecanja osiguravaju da se tvrtke i vlasti drže pravila EU-a o poštenom tržišnom natjecanju, ostavljajući istovremeno prostor za inovaciju, opće standarde i razvoj malih poduzeća.

Nacionalni sudovi ovlašteni su odlučivati o tome je li određen sporazum u skladu sa zakonom EU-a o tržišnom natjecanju. Tvrtke i potrošači mogu također podnositi odštetne zahtjeve ako su pretrpjeli štetu zbog nezakonita ponašanja koje ograničava tržišno natjecanje.

O čemu je riječ u europskoj politici tržišnog natjecanja?

Europska komisija zajedno s nacionalnim tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja nastoji spriječiti ili ispraviti protunatjecateljsko ponašanje. Komisija izravno provodi pravila tržišnog natjecanja EU-a kako bi tržišta EU-a bolje funkcionirala, osiguravajući pritom da se sve tvrtke natječu jednako i pošteno na temelju vlastitih zasluga. Komisija posebno prati tvrtke kako bi osigurala da se ne udružuju radi podjele tržišta ili da ne djeluju na način koji isključuje moguće konkurente. Ako prekorače granice, Komisija im može nametnuti novčane kazne, koje mogu iznositi i do 10 % njihova prometa.

Putem državne potpore, antitrustova i kontrole spajanja tvrtki, Komisija osigurava nenarušeno natjecanje na unutarnjem tržištu. Tim omogućivanjem jednakih pravila za sve osigurava se pristup velikom i profinjenom unutarnjem tržištu EU-a za sve europske tvrtke, uključujući mala i srednja poduzeća (SMP).

Politika tržišnog natjecanja u Europi vitalni je dio unutarnjeg tržišta. Cilj joj je svima u Europi osigurati robu i usluge bolje kvalitete po nižim cijenama. Fokus je i nadalje na sljedećim aktivnostima:

- borba protiv kartela,
- sprečavanje iskorištavanja tržišne moći dominantnih tvrtki u bilo kojem sektoru ili europskoj zemlji,
- strogi nadzor nad predloženim spajanjima,
- nadzor državne potpore sektorima i tvrtkama koja može narušiti tržišno natjecanje.

Komisija istražuje i načine na koje može povećati prava na naknadu štete potrošačima i tvrtkama koji postanu žrtve protunatjecateljskog ponašanja te načine na koje može ojačati i ubrzati istražne postupke povezane s državnim potporom.

Glavna pravila

Prema pravilima EU-a, tvrtke:

- ne smiju pristajati na utvrđivanje cijena ili međusobnu podjelu tržišta (članak 101. Ugovora o funkcioniranju Europske unije),
- ne smiju zlorabiti dominantni položaj na nekom tržištu da bi istisnule manje konkurente (članak 102. Ugovora o funkcioniranju EU-a),
- ne smiju provesti spajanja ako bi time dospjele u položaj da nadziru tržište. Veće tvrtke s velikim prometom u EU-u ne smiju provesti spajanja bez prethodnog odobrenja Europske komisije, čak i ako je njihovo sjedište izvan EU-a (Uredba o koncentracijama).

Pravila EU-a pokrivaju i državnu pomoć tvrtkama, koja je pod nadzorom Komisije (članak 107. Ugovora o funkcioniranju EU-a). Sljedeći su slučajevi, primjerice, zabranjeni ako nisu u skladu s određenim kriterijima:

- zajmovi i potpore,
- porezne olakšice,
- proizvodi i usluge koji se isporučuju, odnosno pružaju po preferencijalnim cijenama,
- državna jamstva koja poboljšavaju kreditni rejting tvrtke u odnosu na njezine konkurente.

Također, nikakva se državna potpora ne smije pružiti posmulim tvrtkama za koje nema nade da će postati ekonomski održive.

Antitrustovi

Pojam antitrust odnosi se na akciju sprječavanja ili kontrole trustova ili drugih monopola. Ona se uvijek provodi s ciljem promicanja tržišnog natjecanja u poslovanju.

Sporazumi koji narušavaju tržišno natjecanje

Člankom 101. Ugovora o funkcioniranju EU-a zabranjeni su sporazumi koji narušavaju tržišno natjecanje. Pod time se podrazumijevaju svi sporazumi koji smanjuju tržišno natjecanje bez obzira na to jesu li ugovorne strane stvarno namjeravale ograničiti tržišno natjecanje.

Pravila antitrusta o sporazumima koji narušavaju tržišno natjecanje sadržana su u raznim propisima, od kojih se neki odnose na pojedine vrste ponašanja ili određene sektore. U njima su opisane i ovlasti Komisije da poduzme istražne radnje protiv tvrtki, uključujući pravo na pretres ureda radi pronalaženja dokaza.

Komisija je donijela i razne nezakonodavne dokumente kao što su obavijesti i smjernice. Oni podrobije objašnjavaju politiku Komisije i odnose se na tumačenje materijalnih pravila antitrusta ili proceduralnih pitanja, kao što je pristup evidenciji.

Što razumijevamo pod „sporazumima koji narušavaju tržišno natjecanje“?

To su sporazumi između tvrtki koji ograničavaju tržišno natjecanje – primjerice, karteli u kojima se tvrtke dogovaraju da će izbjegavati međusobno natjecanje ili se usuglašavaju oko cijena po kojima će se prodavati njihovi proizvodi.

Karteli: zašto su tako loši i kako ih Komisija prepoznaje?

Tvrtke u kartelima koji kontroliraju cijene ili dijele tržišta pokušavaju se zaštititi od konkurentskog pritiska da lansiraju nove proizvode, poboljšaju kvalitetu ili zadrže niske cijene. U konačnici potrošači zbog toga plaćaju više za manju kvalitetu.

Karteli su prema zakonu EU-a o tržišnom natjecanju protuzakoniti, a Europska komisija nameće velike kazne tvrtkama koje u njima sudjeluju. Budući da su karteli protuzakoniti, općenito su iznimno tajnoviti, a dokaze o njihovom postojanju teško je pronaći.

Radi boljeg otkrivanja i uspješnijeg razbijanja kartela, Komisija provodi „politiku oprosta“. Politika oprost tvrtkama koje sudjeluju u kartelu pa odluče to priznati i predati dokaze u osnovi nudi ili potpuni imunitet ili smanjenje kazni koje bi im Komisija inače nametnula.

Strane u slučaju kartela mogu priznati i što su učinile te prihvatiti odgovornost u sklopu postupka nagodbe Komisije s kartelima. Time se skraćuje trajanje slučaja i štede sredstva Komisije. To također dovodi do smanjenja kazne za tvrtke koje se nagode.

No nagodba o kartelu ne predstavlja pregovore između strana u kartelu i Europske komisije – prije početka razgovora o nagodbi Komisija će tijekom istrage već prikupiti dokaze i razraditi jake argumente protiv sudionika.

Sporazumi narušavaju tržišno natjecanje ako se sudionici usuglase o

- utvrđivanju cijena,
- ograničavanju proizvodnje,
- podjeli tržišta ili potrošača,
- utvrđivanju cijena za daljnju prodaju (između proizvođača i njegovih distributera).

No sporazum može biti dopušten ako:

- ima više pozitivnih od negativnih učinaka,
- nije sklopljen između konkurenata,
- obuhvaća tvrtke koje zajedno imaju tek mali tržišni udjel,
- postoji nužnost poboljšanja proizvoda ili usluga, razvoja novih proizvoda ili pronalaženja novih i boljih načina da se kupcima omogući dostupnost proizvoda.

© iStockphoto/Anna Bryukhanova

Politika tržišnog natjecanja ima cilj pružiti bolju kvalitetu robe i usluga po nižim cijenama.

Komisija, primjerice, može dopustiti tvrtkama da surađuju na razvoju jedinstvenog tehničkog standarda za cijelo tržište. Sporazumi o istraživanju i razvoju te sporazumi o prijenosu tehnologije. često su u skladu s pravom o tržišnom natjecanju jer je za neke nove proizvode potrebno skupo istraživanje koje bi previše koštalo tvrtku koja bi ga provodila sama. Sporazumi o zajedničkoj proizvodnji, kupnji ili prodaji te standardizaciji također mogu biti zakoniti.

Manjim tvrtkama suradnja se može dopustiti i ako se time jača njihova mogućnost natjecanja s većima.

Zloraba dominantnog položaja

Tvrtka koja je jaka na nekom tržištu može ograničiti tržišno natjecanje. Dominantni položaj ne narušava sam po sebi tržišno natjecanje, ali ako ga tvrtka iskorištava da bi eliminirala konkurenciju, njezino se ponašanje može smatrati zlorabom. To je zabranjeno člankom 102. Ugovora o funkcioniranju EU-a.

Što je zloraba dominantnog položaja?

Na primjer, kada glavni igrač pokušava izgurati svoje konkurente s tržišta, zlorabi svoj dominantni položaj ako je zbog njegovih poteza obustavljeno tržišno natjecanje. To dovodi do viših cijena ili smanjene mogućnosti izbora za potrošače.

U poslovanju s manjim tvrtkama, velike tvrtke ne mogu koristiti svoju pregovaračku snagu da bi nametnule uvjete koji će otežavati poslovanje njihovih dobavljača ili kupaca s njihovim konkurentima.

Ostali primjeri zlorabe moći koju provodi dominantna tvrtka obuhvaćaju:

- naplaćivanje nerazumno visokih cijena,
- prodaja po umjetno niskim cijenama s ciljem oštećivanja ili čak isključivanja konkurenata s tržišta,
- zahtijevanje od potrošača da kupe proizvod koji je umjetno povezan s proizvodom za koji postoji potražnja, što isključuje mogućnost kupnje obaju proizvoda kao i mogućnost odabira jednog od dvaju proizvoda i narušava tržišno natjecanje,
- odbijanje poslovanja s određenim kupcima ili davanje posebnih popusta za kupce koji kupuju sve ili većinu zaliha od dominantne tvrtke,

Sporazumi između tvrtki ponekad mogu ograničiti konkurenciju.

- uvjetovanje prodaje jednog proizvoda prodajom drugih proizvoda.

Kakve su istražne ovlasti Komisije?

Komisija može istraživati moguće protunatjecateljsko ponašanje. To, između ostalog, znači da ako Komisija odluči provesti inspekciju, njezini službenici imaju sljedeće ovlasti:

- ući u prostor tvrtke, na njezino zemljište ili u prijevozna sredstva,
- pregledati poslovne knjige i druge evidencije koje se odnose na poslovanje,
- uzeti ili dobiti, u bilo kojem obliku, kopije ili izvatke iz takvih knjiga ili zapisa,
- zapečatiti svaki poslovni prostor, poslovne knjige ili zapise na određeno razdoblje i u opsegu potrebnom za provođenje inspekcije,
- pitati bilo kojeg predstavnika tvrtke ili člana osoblja za objašnjenje činjenica ili dokumenata koji se odnose na predmet i svrhu inspekcije i pritom snimiti odgovore.

Državna potpora

Ponekad vlade troše javni novac za potporu lokalnim industrijama ili pojedinim tvrtkama, dajući im nepravednu prednost i time ograničavaju natjecanje i narušavaju trgovinu. To je zabranjeno člankom 107. Ugovora o funkcioniranju EU-a.

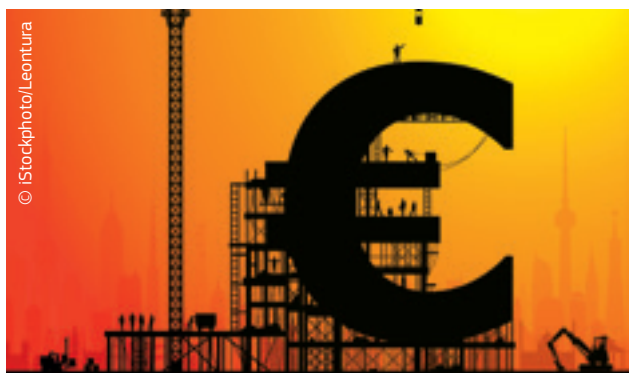
Prema članku 108. Ugovora o funkcioniranju EU-a, posao Komisije jest to spriječiti, dopuštajući pritom državnu potporu samo ako je ona doista u širem javnom interesu, tj. ako od te potpore ima koristi društvo ili gospodarstvo u cjelini.

U zadnjih nekoliko godina Komisija je državama članicama olakšala upotrebu potpore usmjerene na tržišne neuspjehe i ciljeve od zajedničkog europskog interesa. Komisija također usmjerava provedbu inicijative na slučajeve s najvećim utjecajem na unutarnje tržište, pojednostavnjujući pritom pravila i brže donoseći odluke.

Kako Europska komisija odlučuje koje su potpore dopuštene?

Prvo, Komisija mora odgovoriti na ova pitanja.

- Jesu li država tijela dala potporu, na primjer u obliku financijske pomoći, subvencioniranja kamata i poreznih olakšica, jamstava, udjela u tvrtkama ili u obliku dobara i usluga pruženih po povlaštenim uvjetima?
- Je li vjerojatno da će potpora utjecati na trgovinu između zemalja EU-a?
- Je li potpora selektivna tj. daje li prednost pojedinim tvrtkama, dijelovima industrije ili tvrtkama u određenim regijama? Primjerice, opće porezne mjere i radno zakonodavstvo nisu selektivni jer se primjenjuju na sve subjekte.
- Je li tržišno natjecanje narušeno ili do toga može doći u budućnosti?

Kontrola državne potpore osigurava da državne intervencije ne narušavaju tržišno natjecanje i trgovinu u EU-u.

Ako jest, Komisija ne smije dopustiti potporu, ako se ne pokaže da je potpora spojiva s unutarnjim tržištem.

Iznimke

Moguće su neke iznimke od općih pravila. Državna potpora dobit će zeleno svjetlo ako postoji stvarna mogućnost da je tvrtka u teškoćama ili ako novi pothvat s vremenom postane profitabilan i ako je to u interesu EU-a (npr. uz očuvanje ili stvaranje radnih mjesta).

Glavno je pitanje hoće li potrošači od toga imati koristi i hoće li druge tvrtke biti oštećene. Komisija često daje potpore za istraživanje i inovacije, regionalni razvoj i mala poduzeća, jer su oni u funkciji ostvarenja sveukupnih ciljeva EU-a.

Kako se prate državne potpore?

Vlade EU-a moraju obavijestiti Europsku komisiju o planiranim subvencijama i drugim potporama prije njihove dodjele. Nakon izvršenja samo preliminarnu procjenu, Komisija odobrava oko 85 % svih prijavljenih potpora.

Kad je potrebna službena istraga, u spornim slučajevima, to se najavljuje u *Službenom listu Europske unije* i internetskom registru Europske komisije o predmetima državnih potpora. Zainteresirane strane mogu dostaviti svoje mišljenje, a Komisija razmatra sve aspekte prije donošenja konačne odluke.

Europska komisija istražuje i potpore o kojima nije bila službeno obaviještena, ali na koje joj je skrenuta pozornost tijekom provođenja druge istrage, temeljem pritužbi tvrtki, pojedinaca ili medijskih izvješća. Ako Komisija utvrdi da potpora nije spojiva sa zakonodavstvom EU-a i poštenim natjecanjem, upućuje državne vlasti da je obustave i da povrate sva dotad isplaćena sredstva.

Semafor državne potpore Komisije pruža statističke podatke o ukupnoj količini i vrsti potpore koju je izdala svaka članica EU-a. Nadalje, građani u svim državama EU-a od siječnja 2016. moći će na internetu pronaći informacije o subvencijama u iznosu većem od 500 000 eura.

Semafor pokazuje da je većina potpore, prethodno davana pojedinim poduzećima ili djelatnostima, sada preusmjerena na aktivnosti od zajedničkog interesa za EU. To bi trebalo pomoći europskom gospodarstvu da postane konkurentnije na globalnom tržištu.

Spajanja poduzeća

Uredba o koncentracijama Europskoj komisiji daje ovlasti da zabrani koncentracije i akvizicije koje prijete znatnim smanjenjem konkurencije.

Osnovno zakonodavstvo na temelju kojeg se donose odluke o spajanju poduzeća su Uredba EU-a o koncentracijama i njezina Provedbena uredba. Uredba o koncentracijama sadržava glavna pravila za ocjenu tržišne koncentracije, dok se Provedbena uredba odnosi na proceduralna pitanja (obavijesti, rokovi, pravo na saslušanje).

Kombiniranjem svojih aktivnosti tvrtke mogu učinkovitije razviti nove proizvode odnosno smanjiti troškove proizvodnje ili distribucije. Kroz povećanu učinkovitost tržište postaje konkurentnije, a potrošači ostvaruju koristi od boljih proizvoda po pravednijim cijenama.

No, neka spajanja poduzeća mogu smanjiti tržišno natjecanje, primjerice stvaranjem ili jačanjem dominantnog igrača. To će vjerojatno naštetiti potrošačima kroz više cijene, smanjenu mogućnost izbora ili manje inovacija.

Prije spajanja ili formiranja udruženja velike tvrtke koje djeluju i izvan granica svoje zemlje moraju od Komisije zatražiti izdavanje odobrenja te joj dostaviti podatke potrebne za donošenje odluke.

Državna tijela iz područja tržišnog natjecanja osiguravaju da se, kada dvije ili više tvrtki trajno ili privremeno udruže snage, tržišna ravnoteža ne naruši na način koji ometa tržišno natjecanje odnosno da se ne stvori dominantan položaj koji bi se mogao zlorabiti.

Zašto se spajanja poduzeća moraju odobriti na europskoj razini?

To omogućuje tvrtkama aktivnima u više od jedne države EU-a da u jednom potezu dobiju odobrenje za spajanja diljem Europe.

Koja spajanja Europska komisija provjerava?

Komisija razmatra sva spajanja koja uključuju tvrtke čiji promet prelazi određeni prag. Ispod tih pragova, udruživanja mogu pregledavati nacionalna tijela za zaštitu tržišnog natjecanja (NCA).

Pravila vrijede za sva spajanja, bez obzira na to gdje na svijetu tvrtke koje se spajaju imaju sjedište, upravu, proizvodne i druge objekte, jer čak i spajanja tvrtki sa sjedištem izvan EU-a mogu utjecati na tržišta EU-a ako tvrtke posluju unutar njega.

Komisija također može pregledati spajanja na koja je upute poduzeća koja se spajaju ili nacionalno tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja. Pod određenim uvjetima, i Komisija može uputiti predmet nacionalnom tijelu za zaštitu tržišnog natjecanja.

Na koji se način spajanja odobravaju odnosno odbijaju?

Predložena spajanja mogu se zabraniti ako su subjekti koji se spajaju međusobno glavni konkurenti ili ako spajanje, na primjer stvaranjem ili jačanjem dominantnog igrača, znatno oslabljuje ili ograničava tržišno natjecanje u EU-u.

Međutim, rijetkost je da Europska komisija blokira spajanje, obično može odobriti i problematična spajanja uz nametanje obvezujućih uvjeta ili pravnog lijeka o spajanju tvrtki. Ti uvjeti ili pravni lijekovi osiguravaju da se ne naruši tržište nakon provedbe spajanja. Tvrtke se mogu obvezati, primjerice, na prodaju dijela zajedničkog poslovanja ili na licenciranje tehnologije drugom tržišnom igraču. Ako Komisija utvrdi da će nametnute obveze zadržati ili vratiti konkurenciju na tržištu, ona odobrava uvjetno spajanje i prati ispunjavaju li tvrtke koje se spajaju preuzete obveze. Ako one to ne čine, Komisija može intervenirati.

Ako Komisija zaključi da spajanje neće ograničiti tržišno natjecanje, spajanje se odobrava bezuvjetno.

© Shutterstock/Sommthink

EU razmatra prijedloge spajanja da bi spriječio štetne učinke na tržišno natjecanje.

Liberalizacija

Neke važne usluge kao što su energija, telekomunikacije, promet, vode i pošta u nekim su zemljama još uvijek pod kontrolom javnih vlasti, a ne privatnih tvrtki. Vlade EU-a mogu povjeriti pojedine javne uslužne djelatnosti nekoj tvrtki dodjeljujući joj dužnosti, određena prava i financijsku naknadu. To mora biti u skladu s pravilima davanja državne potpore.

Kad se ove usluge liberaliziraju, odnosno otvore za natjecanje između nekoliko tvrtki, Komisija će se pobrinuti da usluge ostanu svima dostupne, čak i u onim dijelovima zemalja u kojima nisu profitabilne. Osim toga, bitno je osigurati da se proces liberalizacije provede tako da se ne daje nepravedna prednost tvrtki koja je imala monopol prije liberalizacije.

Koje su prednosti liberalizacije?

Liberalizacija tržišta ima nekoliko prednosti. Potrošači mogu birati između različitih ponuđača usluga i proizvoda. Na primjer, u željeznicama, elektroprivredi i plinskoj industriji od operatora se zahtijeva da konkurentima omoguće pošten pristup svojim mrežama. U tim industrijama važan je nadzor pružanja poštenog pristupa mreži svim dobavljačima, tako da:

- potrošači mogu odabrati dobavljača koji nudi najbolje uvjete,
- potrošači imaju koristi od nižih cijena i novih usluga koje su obično učinkovitije i jednostavnije za uporabu od prijašnjih,
- nacionalna gospodarstva postaju konkurentnija.

Mogu li se javne usluge pravilno pružati na konkurentnom tržištu?

Da, dokle god se propisima osigurava da se javne usluge i dalje pružaju i da interesi potrošača nisu oštećeni.

Komisija uvijek uzima u obzir posebne obveze koje preuzima bilo koja organizacija koja ima koristi od „prava monopola”. To osigurava pošteno natjecanje bez ugrožavanja tvrtke koja se financira iz državnog proračuna, a obvezna je osigurati usluge u javnom interesu, čak i ondje gdje to nije isplativo.

Komisija može pristati da tvrtka ima monopol u posebnim okolnostima, primjerice, ako se radi o skupoj infrastrukturi („prirodni monopoli”) ili kada je važno jamčiti javnu uslugu. Međutim:

Potrošači mogu birati između brojnih dobavljača energije u Europi.

- monopolističke tvrtke moraju biti u stanju pokazati da postupaju pravedno prema drugim tvrtkama,
- prirodni monopoli moraju svoju infrastrukturu učiniti dostupnom svim korisnicima,
- dobit od pružanja javnih usluga ne smije se uporabiti za subvencioniranje komercijalnih operacija, što potencijalno snižava cijene konkurenata.

Ima li od toga koristi za potrošače?

Da, ali nakon nekog vremena.

Na dva tržišta koja su prva otvorena na tržišnom natjecanju (zračni prijevoz i telekomunikacije) prosječne su cijene znatno pale. Na tržištima koja su otvorena za natjecanja poslije ili još nisu otvorena (struja, plin, željeznički promet i poštanske usluge) to se još nije dogodilo, odnosno cijene su ostale nepromijenjene ili su se čak povećale.

Međutim, to može biti zbog čimbenika specifičnih za pojedini sektor – primjerice, cijene plina tijesno su povezane s cijenama nafte. No, u cjelini, mnogo je veća vjerojatnost da će potrošači plaćati niže cijene u sektorima otvorenijima prema natjecanju.

Kakve su posljedice?

Komisija istražuje krše li tvrtke ili bi mogle kršiti pravila tržišnog natjecanja. To znači da Komisija može djelovati prije ili poslije kršenja pravila da bi očuvala tržišno natjecanje. Kao rezultat istrage Komisije može se donijeti odluka o zabrani određenog ponašanja, zahtjevima korektivnih mjera ili izricanju novčane kazne, ovisno o situaciji. Dakle, Komisija djeluje i u cilju sprječavanja i u cilju kažnjavanja kršenja tržišnog natjecanja u EU-u.

Zakonodavstvo EU-a kojim se uređuje tržišno natjecanje izravno se primjenjuje u svim zemljama EU-a.

Nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje mogu primijeniti pravila EU-a, kao i vlastite zakone o tržišnom natjecanju.

Da bi Komisija mogla djelovati, protunatjecateljsko ponašanje mora imati utjecaja na trgovinu između zemalja EU-a. Komisija ima jake ovlasti za provedbu zakona o tržišnom natjecanju s obzirom na to da su joj te ovlasti dane ugovorima koje su potpisale države članice EU-a. Njezine su odluke obvezujuće i za tvrtke i za nacionalne vlasti koje krše pravila, no na odluke se može uložiti žalba Općem sudu EU-a i dalje (na temelju zakona) Sudu EU-a. Tvrtke i vlade EU-a redovito ulažu žalbe, a ponekad i uspijevaju dobiti spor protiv odluka Komisije.

Kakvi su rezultati?

Procjenjuje se da su se 2013. koristi za potrošače koje proizlaze samo iz odluka Komisije o zabrani kartela kretale u rasponu od 4,89 do 5,66 milijardi eura.

Prihodi od kazni ne povećavaju ukupni budžet EU-a, već se smanjuje iznos kojim države članice EU-a trebaju doprinijeti unaprijed dogovorenom proračunu.

Jedan od sporova Europske komisije iz područja tržišnog natjecanja u kojem se radilo o zloporabi vladajućeg položaja vodio se protiv američkog računalnog diva Microsofta. Komisija je kaznila Microsoft zbog njegove prakse povezivanja različitih vrsta softvera u jedan zajednički paket. Komisija je odlučila da je Microsoft bio nepravedan prema potrošačima lišavajući ih izbora, održavajući cijene umjetno visokima i gušeći inovacije u softverskoj industriji.

Godine 2012. Komisija je kaznila proizvođače katodnih cijevi za televizore i računalne monitore iznosom od 1,47 milijardi eura zbog kartela koji je postojao dva desetljeća. U razdoblju od 2001. do 2006. azijski proizvođači LCD ekrana udružili su se u kartel,

dogovorivši cijene i razmjenjujući osjetljive informacije o velikim zaslonima za televizore i računala. Kartel je imao izravan utjecaj na europske potrošače budući da većina LCD televizora, računalnih monitora i prijenosnih računala dolazi iz Azije.

Godine 2006. pa ponovno 2012. niskotarifni zračni prijevoznik Ryanair izvjestio je Komisiju da želi izvršiti preuzimanje irskog nacionalnog zračnog prijevoznika Aer Lingusa. Komisija je ispitala mogući učinak na tržišno natjecanje i potrošače, osobito na više od 14 milijuna putnika koji svake godine putuju u Irsku ili iz Irske. Dvije zrakoplovne kompanije spajanjem bi stvorile tvrtku s monopolističkim ili dominantnim položajem na mnogim letovima u Irsku ili iz Irske, ostavljajući potrošačima smanjenu mogućnost izbora i vrlo vjerojatno poskupljenje cijena.

Komisija je predloženo preuzimanje zabranila na temelju Uredbe EU-a o koncentracijama.

Odgovor na financijsku krizu

Komisija nastoji osigurati da odgovori pojedinačnih država na krizu ne ometu konkurenciju, već da se promotri šira europska slika.

Pravila o državnoj potpori donesena su da se zaustave vlade u pokušaju da nadmaše jedne druge u skupoj utrci za subvencioniranjem vlastitih tvrtki i stavljanju zdravih tvrtki u nepovoljan položaj.

Međutim, Komisija prepoznaje da vlade možda moraju poduzeti mjere kako bi se riješili problemi u financijskom sektoru te je donijela posebna privremena pravila o potpori za banke.

Ta pravila ne dopuštaju bankama da prihvate javnu potporu, a da same ne poduzmu radnje kojima bi popravile svoje probleme.

Kako bi vlade EU-a dobile dodatni manevarski prostor za borbu protiv učinaka kreditne kontrakcije, Europska komisija donijela je privremena pravila usmjerena na poduzeća, osim banaka, i dopustila vladama korištenje mjera, uključujući:

- olakšanje pristupa izvorima financiranja za tvrtke,
- državna jamstva za kredite po sniženoj premiji,
- osiguranje izvoznih kredita,
- subvencionirane kredite (osobito ekološki prihvatljivih proizvoda).

Kako uložiti žalbu?

Što mogu učiniti ako sumnjam da poslovna praksa ograničava tržišno natjecanje?

U svakodnevnom životu možda ćete naići na poslovne prakse za koje vam se čini da mogu ograničiti tržišno natjecanje. Na primjer, tvrtke ponekad odbijaju prihvatiti narudžbe od potrošača iz drugih država članica. To može biti znak nezakonitih, ograničavajućih praksi u kojima možete poželjeti obavijestiti nadležna tijela.

► Korak 1.: Odlučiti koje tijelo nadležno za tržišno natjecanje treba obavijestiti

Ako je situacija u vezi s kojom ste zabrinuti specifična i ograničena na zemlju ili na područje u kojem živite, ili ne uključuje više od tri države članice EU-a obratite se nacionalnom tijelu za zaštitu tržišnog natjecanja. Sva nacionalna tijela za zaštitu tržišnog natjecanja sada primjenjuju ista pravila tržišnog natjecanja kao i Europska komisija i vrlo često su odgovarajuća tijela za rješavanje vašeg problema.

Ako smatrate da se predmet tiče više od tri države članice EU-a, obratite se Komisiji.

Čak i ako niste sigurni u vezi s opsegom problema, ne oklijevajte kontaktirati s nacionalnim tijelom za zaštitu tržišnog natjecanja ili Europskom komisijom. Državna tijela mogu surađivati i zajedno odlučiti o odobravanju predmeta koji bi mogao proizaći iz vašeg izvješća.

► Korak 2.A: Obavijestiti državno tijelo nadležno za tržišno natjecanje

NTZTN-ovi u državama članicama mogu prikupiti informacije od relevantnih tvrtki i poduzeti mjere radi otklanjanja problema ako smatraju da su propisi EU-a o tržišnom natjecanju prekršeni.

Važno je znati da postupci koje primjenjuju državne vlasti ovise o njihovim nacionalnim zakonima i mogu se razlikovati od jedne do druge države članice. Dakle, prije kontaktiranja nacionalnog tijela za zaštitu tržišnog natjecanja, dobro je provjeriti njegove internetske stranice ili od njega zatražiti upute na koji je način najbolje prijaviti svoje brige.

Nacionalna tijela za zaštitu tržišnog natjecanja:
http://ec.europa.eu/competition/nca/index_en.html

► Korak 2.B: Obavijestiti Europsku komisiju

Svoje probleme možete prijaviti Europskoj komisiji na adresu elektroničke pošte comp-market-information@ec.europa.eu. Ili možete poslati pismo na:

European Commission
Directorate-General for Competition
Antitrust Registry
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Molimo, navedite svoje ime i prezime, adresu te tvrtku i proizvode o kojima je riječ i jasno opišite praksu koju ste primijetili. To će pomoći Europskoj komisiji u otkrivanju problema na tržištu i može biti polazna točka istrage.

Službeno podnošenje žalbe Europskoj komisiji

Ako ste izravno pogođeni praksom za koju sumnjate da ograničava tržišno natjecanje i možete Europskoj komisiji dostaviti posebne informacije o tome, možda biste radije uložili službenu žalbu. U tom slučaju morate ispuniti određene zakonske uvjete koji su detaljno objašnjeni u obavijesti Komisije o postupanju sa žalbama.

Cijena televizora postala je pravednija kada je EU uklonio kartele koji su se tajno dogovorili o naplaćivanju visokih cijena.

Obavještavanje udruge potrošača

Kao potrošač, možete obavijestiti i udruhu potrošača o svojim zapažanjima. Udruga potrošača tada može odlučiti da će prikupiti podatke dobivene od mnogih potrošača i uložiti službenu žalbu Europskoj komisiji.

Kontaktirajte organizaciju potrošača u svojoj zemlji:
http://ec.europa.eu/consumers/cons_org/associations/index_en.htm

Izgledi za budućnost

Europska komisija namjerava mobilizirati alate politike tržišnog natjecanja i stručna znanja iz područja tržišta kako bi pridonosili Unijinu programu zapošljavanja i rasta, uključujući u područjima kao što su digitalno unutarnje tržište, energetska politika, financijske usluge, industrijska politika i borba protiv utaje poreza.

U tom kontekstu bit će važno nastaviti razvijati gospodarski i pravni pristup ocjeni pitanja tržišnog natjecanja i nastaviti razvijati praćenje tržišta kao podršku općenitijim aktivnostima Komisije.

Komisija će nastaviti raditi na učinkovitom provođenju pravila tržišnog natjecanja u područjima antitrustova i kartela, koncentracija i državne potpore, kako bi instrumenti tržišnog natjecanja ostali usklađeni s razvojem tržišta i kako bi poticala kulturu tržišnog natjecanja u EU-u i diljem svijeta. Komisija će poticati međunarodnu suradnju s ostalim tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja na cijelom svijetu.

Više o temi

Više o politici i pravilima tržišnog natjecanja EU-a, kao i informacije o spajanjima prijavljenima Komisiji, tekst o odlukama u vezi s tržišnim natjecanjem u području antitrusta, spajanja i državnih potpora te najnoviji bilten o politici tržišnog natjecanja i relevantno zakonodavstvo možete pronaći na stranicama „tržišnog natjecanja” na internetskoj stranici Europa (http://ec.europa.eu/competition/index_en.html).

Razvoj na području tržišnog natjecanja možete pratiti uživo i na Twitteru: https://twitter.com/EU_Competition.

Ove publikacije dostupne su u tiskanom obliku, ali mogu se preuzeti i besplatno:

- ▶ **Godišnje izvješće o politici tržišnog natjecanja:** <http://ec.europa.eu/competition/publications/index.html>
- ▶ **Informacije o spajanjima o kojima je Komisija obaviještena, formalne odluke Europske komisije u području antitrusta, spajanja i državnih potpora i detaljni pregled propisa na kojima se te odluke temelje objavljeni su u *Službenom listu Europske unije*:** <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do>
- ▶ **Pregled rada Europske komisije u području tržišnog natjecanja uključen je u godišnje *Opće izvješće o aktivnostima Europske unije*:** http://europa.eu/generalreport/index_en.htm
- ▶ **Imate li pitanja o Europskoj uniji? Obratite se službi za informiranje građana Europe Direct:** 00 800 6 7 8 9 10 11 — <http://europedirect.europa.eu>

